

Sørum-Speilet

I dette nummeret:

Svein Sandnes: Kroner og kubikk – Blaker skogeierlag gjennom 60 år

Asbjørn Langeland: Folketellinga for Sørum i 1875

Per Otto Asak: Notater til gardshistoria for Lunder

Per Otto Asak: Sørum-familier i Gambia?

**Kristian Lieungh: Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigs-tida
Del 63: Krokett**

**Dag Winding-Sørensen
Historielaget i
Kulturminneåret**

<http://sorum.historielag.no>

Kjære medlem,

Det var ei skikkelig gladmelding vi fikk fra årsmøtet til Skansespillet for litt over et år siden: På bakgrunn av den noe reduserte publikumsoppslutningen til Skansespillet sommeren 2007, ønsket andelshaverne å fornye spillet ved å trekke inn en ny regissør. Forfatteren sjøl, Håkon Qviller, hadde da hatt regien i tre framsyninger.

Stor var også gleden da styret i Skansespillet på Romerike AL kunne melde at Svein Gundersen hadde sagt ja til å påta seg oppgaven. Han er først og fremst kjent gjennom sitt arbeid med Suttungteatret gjennom mange år, men han har også vært ansatt ved Hedmark Teater, og har blant annet vært tilknyttet Klomadu teater som tekstforfatter, regissør, scenograf og skuespiller. Av hans senere regioppgaver må nevnes Maridalsspillet.

Nå kommer meldingen om at de forandringene Svein Gundersen har foreslått i manus foran sommerens oppsetning ikke godkjennes av Håkon Qviller. Dette har Qviller etter sin avtale med Skansespillet full rett til. Der heter det: "Produsenten kan ikke foreta betydelige forandringer i verket uten etter avtale med dramatikerens, som også skal godkjenne verkets endelige tittel." Styret har valgt å ikke starte en juridisk kverulering med Qviller om de forandringer som er foreslått kan kalles *betydelige* eller ikke.

I stedet vil styret, med årsmøtets velsignelse, utnytte en annen passus i avtalen med Qviller: "Dette er ikke til hinder for at SIS vederlagsfritt kan sette opp scener fra forestillingen for visning i andre sammenhenger, delvis som markedsføring av hovedforestillingen." Det inviteres derfor til ny forestilling fredag 26. og lørdag 27. juni med tittelen "Opplev Blaker Skanse". Det blir nyskrevne tablåer og spennende musikk signert Magne Osland.

Mange vil vite at historielaget hadde en konflikt med Håkon Qviller i forbindelse med nyttingen av Georg Brochmanns bok "Blaker, Skansen og Skolen" i 2004. Den gang gikk Qviller nokså umotivert bort fra en muntlig avtale om å publisere manuskriptet til Skansespillet bakerst i boka. Denne gang ville han som dramatiker ha mottatt 15 % royalty av billettinntekter på en halv million kroner, så da må det være andre motiver enn

Kroner og kubikk – Blaker Skogeierlag gjennom 60 år

I januar i år kunne Blaker Skogeierlag markere sitt 60-års jubileum. Det ble feiret med en jubileumsmiddag på Blaker Skanse 20. mars, samtidig med at laget vedtok å slå seg sammen med Sørum Skogeierlag til Blaker og Sørum Skogeierlag. Svein Sandnes har på oppdrag fra laget skrevet dets historie, og her gir han oss et sammendrag av denne.

Det første spørsmålet en må stille seg når en skal forstå Blaker Skogeierlags historie, er egentlig hvorfor stiftelsen ikke skjedde før. En lang rekke skogeierlag markerer for tida sine 100-års jubileer. Sørum Skogeierlag markerte sitt 75-års jubileum i fjor.

Ingen vi har snakka med har kunnet gi noe definitivt svar på hvorfor skogeierne i Blaker organiserte seg i et kooperativt salgslag så seint som i 1949. Men noe av svaret ligger nok i at det i området hadde vært en lang reke lokale sager som hadde kjøpt tømmer til akseptable priser. Lars Olsen Hoel kjøpte Jødahl Lille i 1892, hadde drevet sagbruk i Eidsvoll tidligere, og videreføre aktiviteten med transportable sager i Aurskog og Sørum. Isak Strengelsrud var bestyrer på Kjærnsmo gard i Nes, men drev også som selvstendig trelasthandler. Han hadde sag flere steder i Blaker, lengst ved Monsrud, men også ovenfor Langeland og på Fjuk-jordet. Ved Staurhaugen drevet gardbrukerne ei felles sag.

Odd Skullerud kan fortelle at Mads Toverud, som eide Nordby Bruk i Aurskog, og drev sag der, i 1955 bosatte seg i Blaker, og forsøkte å etablere seg også der. Mange av oss har registrert et stort antall betongpillarer langs vegen rett nord for Blaker Skanse. Dette var starten på et sagbruk Mads Toverud ville starte her, med sidespor fra jernbanen. Men bransjerådet, der både Ole I. Hoel og Isak Strengelsrud satt, satte seg kraftig mot planene om enda ei sag, og sagbruket ble aldri bygget.

Ellers var det fortsatt i Blaker ei lang rekke gardssager etter 1949: Gudmund og Egil Foss drev sag på Foss, Olaf Svarstad og Bjarne

Stenby drev sag på Svarstad, Olaf Sæther drev sag på Eid Nedre. Jacob Orderud drev sag på Fossum Nordre, Andreas Fjuk drev sag på Fjuk Søndre, Halvor Husmo drev sag på Husmo, Ole Husmo drev sag på Sandem, Paul og Karin Thoreid drev sag på Thoreid Vestre, Per Poulsen drev sag på Kringsjø og Jan Olberg drev sag på Mork Mellom. Dette i tillegg til saga Ole Larsen drev på Mork og saga Arne Skaugen drev på Nordal fra 1958.

Da Blaker Fellessalgslag, som navnet var fra starten, ble stifta 6. januar, ebba konjunkturoppgangen etter krigen ut. Med utsikt til lavere priser, var skogeierne forsiktige med å planlegge større hogst. Laget ble tilslutta Glommen Skogeierforening. 45-åringen Olaf Svarstad, som drev Svarstad Vestre, ble valgt som første formann. Med seg i styret hadde han Ole Alfred Thoreid som drev Slora og Ole Karsten Mørk på Mork Vestre.

De 39 medlemmene som meldte seg inn fra starten eide et produktivt skogareal på 20.057 dekar. Det første året ble det tatt ut hele 18.264 m³ tømmer til en omsetningsverdi på kr. 455.206,-. En gjennomsnittspris per kubikk på kr. 24,92 høres ikke mye ut, men tar vi høyde for inflasjonsjustert kroneverdi, tilsvarer dette i dag kr. 435,22. Til sammenlikning var gjennomsnittsprisen per kubikk i 2001 kr. 417,17 i inflasjonsjusterte 2009-priser.

Statistikken forteller at det aller meste av omsetningen det første året, 17.348 m³, var såkalt rotsalg. Det betyr at kjøperen står for alle kostnader ved hogging, kvisting, kapping og driving av tømmeret. Alternativet er at skogeieren sjøl står for dette, og at tømmeret hentes av kjøperen ved veg.

Eyvind Lillevold gir oss i bind tre av bygdebøkene for Aurskog og Blaker et godt oversiktsbilde av skogbruket i Blaker i 1957. Han skriver at jord- og skogbruk henger på det nøyeste sammen i bygda vår. 120, eller 29 % av jordbrukerne har skog ved siden av. Og disse eide 25.000 dekar eller 44 % av all skog i bygda. Andre innabygds skogeiere eide 1.400 dekar eller 2,5 % av skogen. Blaker kommune eide 6.700 dekar eller 11,5 % av skogen.

Utabygds folk eide omkring 16.300 dekar eller nær 23 % av skogen i Blaker. Totalt hadde Blaker 57.000 dekar produktiv skog, noe som utgjorde 56 % av alt areal i bygda. Til sammenlikning utgjorde jordbruksarealet 15,6 %. I Blaker var det i 1957 148 personer som eide skog, og av disse hadde etter hvert 57 blitt medlem av Blaker Fellesslag.

Nasjonale føringer for skogbruket

Forventningene i landet var store etter okkupasjonen. ”La oss gjøre det til en æressak for norsk skogbruk å gjøre sitt til at landet kan overvinne sine store vanskeligheter,” sa landbruksminister Einar Frogner. I en artikkel i Skogeieren nr. 9/45 skrev Odd Aukrust, den gang sekretær i Det økonomiske samordningsråd: ”Det er ingen grunn til å skjule at vi som arbeider med den sentrale planlegging av etterkrigspolitikken i dag setter store håp til skogbruket. Men det er heller ingen grunn til å skjule at vi er blitt skeptiske etter hvert. Utviklingen hittil har ikke vært lovende, og vi spør oss med en viss frykt: Vil skogbruket makte å løse den store oppgaven som situasjonen krever av det?”

Odd Aukrust la særlig vekt på to forhold: For det første Norges behov for eksport for å skaffe fremmed valuta. For det andre skogbrukets betydning for gjenreisningsarbeidet, som langt på veg baserte seg på tømmer.

I 1949 oppnevnte Det norske Arbeiderparti en komité som skulle trekke opp retningslinjene for skogpolitikken i åra framover. Resultatet forelå i slutten av 1950, og rettet en til dels sterk kritikk mot bondeskogbruket. Det viktigste ankepunktet var at gardsskogene ikke ble tilstrekkelig godt drevet. Det ble hevdet at eierne manglet både kunnskaper og vilje til å drive skogbruket skikkelig. Produksjonen i norske soger kunne dobles, hevdet utredningen med henvisning til resultatene fra Landbrukstakseringen. Videre at omtrent halvparten av skogarealet trengte en foryngelse. For å rette på dette ville komitéen gjennom lovgivning legge til rette for å organisere mindre private sogeierdommer i samdriftsområder der arbeidet ble ledet av en skogbestyrer. Å delta i samdriftsområdene

skulle være frivillig, men det ble forutsatt å gi en betydelig støtte til samdriftsområdene, blant annet ved at skogbestyrerne skulle lønnes av staten.

Som et resultat av Arbeiderpartiets utredning oppnevnte regjeringen Skogkommisjonen av 1951. Skogeierforeningen forstod at den eneste måten å hindre statens inngripen i den private skogsdriften var å bygge opp en egen skogfaglig tjeneste. Direktør Ivar Aavatsmark sa det slik: ”For totalproduksjonen i våre skoger har det stor betydning hvordan mange mindre skogeiere driver sin skog. Å lære disse moderne former for skogbruk er derfor en særdeles viktig oppgave, og jeg tror at det er på dette felt at opplysningsarbeidet i skogbruket først og fremst må konsentreres. Og her må vi få koblet de økonomiske og faglige sider av skogbruket sammen, slik at det går opp for alle skogeiere at skogbruket ikke bare er avhengig av tømmerprisen, men også i høy grad av de driftsmåter som benyttes. I dette opplysningsarbeid er det plass for alle organisasjoner og institusjoner som kan drive saklig opplysning. I den grad forutsetningen for intensivt skogbruk er til stede og i den utstrekning dette opplysningsarbeid lykkes, vil resultatene i skogbruket vise seg.”

Resultatet ble at det ble bygget opp to parallelle rådgivningstjenester, en offentlig herredsskogmester/skogbrukssjef som periodevis har vært statlig eller kommunalt ansatt og en skogassistent/skogbruksleder som har vært ansatt av skogeierforeningen. Statens Skogoppsyn skulle i hovedsak ta seg av kontrollen med at skogvernlovens bestemmelser ble fulgt i skogbruket. Skogeierne egne ansatte skulle i større grad bistå skogeierne i det praktiske arbeidet med skogskjøtsel og drifting.

På et møte under Landbruksveka i 1956 konkluderes det slik: ”Både skogoppsynet og skogeierorganisasjonen ser det som en viktig oppgave å legge planleggings- og veiledningstjenesten slik an at de enkelte skogeiere oppmuntres til å skaffe seg de kunnskapene og den erfaring som må til for å kunne stille egen skog på en rasjonell måte.” Det kunne imidlertid oppstå motsetninger

mellom de to tjenestene, og Oluf Aalde skriver i jubileumboka til Glommen Skogeierforening, ”Under kroners tak”: ”En forholdsvis stor del av skogoppsynsfunksjonærene var eldre forstmenn med interesse forankret i mellomkrigstidens skogskjøtseldebatt. Det ble gjort lite for å tilpasse og kvalifisere skogoppsynet for å møte 1950- og 1960-årenes økonomiske og tekniske utvikling.”

Det var på denne bakgrunn det i 1971 ble inngått en avtale mellom Skogdirektoratet i Landbruksdepartementet og Norges Skogeierforbund om etablering av samarbeidsråd vedrørende faglig virksomhet i skogene. Det ble etablert samarbeidsråd i alle fylker. I Blaker var man fornøyd med samarbeidet slik det var, og Skogeierlaget mente det ikke var behov for noe samarbeidsråd her. Dette bekreftes også i den talen skogbrukssjef Harald Egner holdt under middagen ved Blaker Skogeierlags 40-årsjubileum i 1989: ”Meg bekjent har det alltid vært et godt forhold mellom skogeierlaget og skogbruksetaten, tidligere skogoppsynet. Vi arbeider for en felles sak, nemlig å drive skogen til den enkeltes og samfunnets beste.”

Har produktiviteten økt?

De mest optimistiske mente etter krigen at produksjonen i norske skoger kunne dobles fra et nivå på 9 millioner kubikkmeter i 1949. Det skjedde også en grunnleggende endring i skogbruket. Før krigen hadde en basert seg på såkalt dimensjonshogst. Det ville si at de trea som skulle hogges måtte ha et minimum brøstmål (treets omkrets i brysthøyde på en voksen mann). Etter krigen skulle kubikkmassen økes, og det ble innført flatehogst. Det medførte at det ble felt flere trær som egne seg dårlig som sagtømmer. En større del av virket måtte nyttes som slip i treindustrien. Muligens er vi her inne på hovedgrunnen til at Blaker Fellessalgslag ikke ble etablert før i 1949. Tidligere hadde lokale sagbruk tatt alt sagtømmer, og det som ble for dårlig til sagtømmer ble brukt til ved. Nå ble det behov for en salgsorganisasjon for å oppnå bedre priser for tømmeret treindustrien skulle nytte.

Omlegginga fra dimensjonshogst til flatehogst hadde også en positiv effekt på produktiviteten. Før krigen var det hele tida de beste trea som ble hogd, mens de dårligste trea fikk stå lenger for å oppnå tilstrekkelige brøstmål. Og dermed var det disse som fikk frøe seg og danne grunnlaget for nye planter. Dette bidro til å degenerere skogen. Ved flatehogsten som starta opp etter krigen, og som forskera kalte ”ensalret skog”, ble også de dårlige trea tatt ned. Og når en samtidig gjennom planteskoler fikk utvikla det beste plantematerialet og satt disse plantene ut på hogstfeltet, var grunnlaget lagt for en skog som på sikt kunne gi langt større avvirkning.

Den fullstendige effekten av denne omlegginga har vi enda ikke sett, for det tar nærmere hundre år å få fram et fullmodent tre. Avvirkningen på landsbasis var i 2005 fortsatt 9 millioner kubikkmeter, og i hele etterkrigstida har den variert mellom 7 og 11 millioner kubikkmeter.

Den andre parameteren som bestemmer hogstkvantumet er naturligvis prisen. Det ligger til saken at en skogeier vil hogge mer når prisen på tømmer er god enn når den er dårlig. For moro skyld har jeg omregnet den nominelle gjennomsnittsprisen skogeierne har fått for tømmeret sitt ved salg gjennom Blaker Skogeierlag fra 1949 til i dag, og det er interessant å konstatere at prisen over tid har gått ned. Selv om den var omtrent lik i 1949 og 2007, i overkant av 400 2009-kroner, steg prisene kraftig i 1950-åra til et toppnivå på over 1000 2009-kroner i 1957. Så sank prisene igjen i 1960- og 1970-åra til et nivå i 1980-åra på rundt 550 2009-kroner, for så å synke ytterligere på 1990-tallet til et nivå på rundt 450 2009-kroner. På 2000-tallet har gjennomsnittsprisene ligget nærmere 350 kroner.

Nå er ikke tømmerprisen det eneste parameter for om bonden skal hogge skog eller ikke. Det kan også være avgjørende hvordan kornavlingene er. Dersom jordbruket gir dårligere inntekter, vil mange spe på med å hogge litt tømmer. Gunnar Hoel, som var formann i Blaker Skogeierlag fra 1980 til 1990, karakteriserer skogen som gardbrukerens beste

bank. Tar han godt vare på skogen sin, øker kapitalen jevnt og sikkert fra år til år.

Kontinuitet i styrene

Mellom Olaf Svarstad, som gikk av som formann i 1958, og Gunnar Hoel, som ble valgt første gang i 1980 het formannen i Blaker Skogeierlag, på tre år nær, Holm Jødahl. Fra 1961 til 1963 var Hans Stagrim formann, men med Holm Jødahl som styremedlem. Da vi intervjuer Hans Stagrim i 2009, forteller han at han hadde sitt daglige arbeid som skogtekniker i Kjærnsmo-skogen i Nes, og at det ble for stritt med tillitsvervet som formann i Blaker Skogeierlag ved siden av at han drev garden med 90 mål innmark og 400 mål produktiv skog ”på fûrabend”. En av de viktigste oppgavene til formannen i skogeierlaget fra starten og til omkring 1990, var å slutte kontraktene med den enkelte skogeier. Dette kunne skje til nær sagt alle døgnets tider. Fra 1990 ble denne oppgaven overført til skogbrukslederen. Og etter hvert som dataalderen også har inntatt skogbruket, består den stort sett i rapportering av de korrekte tall til Skogeierforeningen.

Fra 1990 innførte skogeierkooperasjonen kjønnsnøytrale betegnelser i styret. Fram til i dag har Blaker Skogeierlag hatt tre ledere: Roy Nysted fra 1990 til 1997, Ole Henning Hoel fra 1997 til 2004 og Holm Holmsen fra 2004 til 2009. Til tross for aktiv pådriv fra Skogeierforeningene er det ikke blitt mange damer i styret. Elin Mørk, som har gard i Sørums og skog i Blaker, har vært varamann til styret fra 1990 til 2002. Først i 2007 ble første kvinne, Ellen Bay Homb, valgt inn i styret som ordinært medlem, og med Anne Foss som varamedlem.

Aktivitetene i skogeierlaget

Allerede fra 1950-åra var det vanlig å arrangere skogdager der skogeierne fikk opplæring i nyere driftsformer, og det ble avholdt konkurranser i ulike øvelser som beregning av volumet av et tre på øyemål, riktig oppkapping av treet etter at det var felt for å få best mulig betalt for det, osv. Det fortelles at kontorsjef Rolf Lindbeck på middagen på Bruvollen etter en slik skogdag hadde fått i oppdrag å takke for

maten, og da sa: ”Skogbruk har jeg ikke greie på, men jeg lærte i dag at det er umulig å gjøre noe gæærnt i skogen, for uansett hva den enkelte gjorde, så var det riktig! Og heller ikke kunne noen kontrollere hva tømmerhoggeren hadde gjort, for hadde’n hugget noe, så var det borte.” Lindbeck hadde nok oppfattet at det var flere måter å komme fram til et korrekt resultat på. Og metodene utviklet seg over tid. Mens det ennå ble dimensjonshogst, var det naturligvis viktig å blinke hvert eneste tre som skulle hogges. Men denne tradisjonen holdt seg også lenge ved flatehogst. Om det så var flere mål skog som skulle felles, så ble hvert eneste tre blinka. Dette ga en seg naturligvis med etter hvert, og i dag benytter en bare et markeringsbånd eller liknende for å merke av hvilket område driften gjelder.

På 1960-tallet ble det tradisjon å arrangere bussturer etter at våronna var ferdig til steder med relevans for skogbruket. På årsmøtet i 1962 ble det eksempelvis foreslått fire alternativer: Prestebakke Skogbruksgård, Stange Prestegårdsskog og barkingsanlegget i Odalen, til Hans With i Nittedal og til Tofte Cellulosefabrikk. Sommerturen i 2007 var konsentrert om bioenergi. Første stopp ved hovedkontoret til Viken BA på Hønefoss. Neste stopp på fyringsanlegget hos Karl Jakob Nøkleby på Jevnaker, som leverer fjernvarme til et byggefelt med 30 boliger. Og til Grindaker Veveri, som oppvarmes av et halmfyringsanlegg.

På årsmøtet i 1964 foreslo Holm Jødahl at det burde arrangeres diskusjonskvelder der aktuelle spørsmål innen skogbruket kunne drøftes. Slike skogkvelder på Bruvollen ble etter hvert en tradisjon. Slik ble det en slags årssyklus med fire hovedarrangementer i Blaker skogeierlag: Årsmøte i mars, alltid på Bruvollen og med øl og akevitt til maten og kaffe og cognac etterpå. Det sies at noen gardbrukere ikke var hjemme fra årsmøtet før til fjøsstellet dagen etter. Sommerturen i juni. Disse var gjerne fellesarrangementer som skogbrukssjefen stod for, og hvor medlemmer fra Blaker, Fet og Sørums skogeierforeninger deltok. Den mest legendariske var nok den store vestlandsturen i 1986. Da var den tidligere herredsskogmesterboligen i Valslia

blitt solgt, og Harald Egner hadde med departementets velsignelse fått lov til å bruke midlene til lokale tiltak. Det ble chartret fly fra Gardermoen til Flesland og tilbake, og overnattinga skjedde på det nybygde Edvard Grieg Suitell, der alle rommene var suiter. Også skogdagene ble arrangert for flere skogeierlag sammen, og arrangementet gikk gjerne på omgang. Det fjerde og siste arrangementet var skogkvelden i november. Det er ikke uten grunn at det er gode sosiale miljøet mellom skogeierne i Blaker som framheves av dem som tidligere har vært motstandere av en fusjon mellom Blaker og Sørums skogeierlag.

Et krafttak for skogbilveger

For å øke produktiviteten i skogbruket ble det på slutten av 1970-tallet ble det gitt statlige tilskudd på om lag 50 % av kostnadene til bygging av skogbilveger. Gunnar Hoel, som ble formann i Blaker skogeierlag i 1980, hadde stor tro på at skogbilvegene ville øke avvirkningen i Blaker-skogen. Det samme mente herredsskogmester Harald Egner, som begynte i jobben i 1978. Og med seg på laget fikk de fylkesskogsjef Steinar Wormdal.

Lavanstjernvegen var det første prosjektet med en totallengde på 4,2 kilometer. Anleggsarbeidet starta opp i 1983 med en kalkulert pris på 665.000,-. Det var Gunnar Dahl fra Høland som var entrepenør, og Gunnar Hoel forteller at det stykke opp i vegen var litt uenighet om hvilken trasé en skulle velge. Entreprenøren ville legge vegen rundt en liten fjellnabb for å gi mindre bratt stigning, mens fylkesskogsjefen ville ta den korteste vegen rett opp. Det ble Wormdal som trakk det lengste strået, og vegen har den dag i dag ei litt bratt kneik akkurat her. Gunnar Hoel foreslo å kalle stedet Wormdalsknøl'n, og Harald Egner har foreløpig uten hell forsøkt å få dette navnet inn i kommunens økonomiske kartverk.

21. august 1985 arrangerte Blaker skogeierlag og skogbruksetaten i Fet og Sørums skogdag med 40 deltakere ved Kvevli i Blaker med tema bygging og vedlikehold av skogbilveger. Den høytidelige åpningen av Lavanstjernvegen ble samtidig markert ved at fylkesskogsjef Steinar Wormdal klippet over et

bånd. Den nye vegen åpnet for skogsdrift på et 2.815 dekar stort område med et stående volum på 29.000 m³ tømmer.

Gunnar Hoel forteller at de vurderte å sette opp et mobilt pukkverk for å skaffe stein til Lavanstjernvegen. Men for det første måtte en minst ta ut 15.000 m³ fast fjell for å få lønnsomhet i prosjektet, og det var langt mer enn stein enn en hadde behov for til selve vegprosjektet. For det andre fikk naboeene nyss om planene, så protestene haglet inn før planen var tenkt ferdig. I stedet ble stein hentet fra Rånåsfoss, hvor Akershus Energi på denne tida bygde ut kraftverket på vestsida av Glomma. Gunnar Hoel henta stein med den gamle gardslastebilen med kornlemmer herfra, og en grabb med den store anleggsmaskinen var nok til å fylle planet. Men så var det en gang Gunnar Hoel hadde ymta frampå om at lasset kanskje blei litt lite, men det skulle'n ikke ha gjort. For gravemaskinkjører'n henta en grabb til han, og hadde på lastebilen. Da var det bare så vidt jeg klarte å kreke meg hjem til Kvevli med lasset, forteller Gunnar.

Lavanstjernvegen med sine mange oppsittere ble et stjerneeksempel på moderne skogsvegbygging, og det kom delegasjoner helt fra Nord-Trøndelag med fly til Fornebu for å inspisere vegen. Og vegen ble bare det første av flere skogbilvegprosjekter i Blaker på 1980-tallet. Seinere kom Damtjernvegen, som går opp fra Monsrud, Setervikvegen ved Varsjøen, Spikmyrvegen på Lystadmoen og vegen opp fra Toreidvegen til Kølåbånn i Svarstadskogen. Og i forlengelsen av disse skogbilvegene var det ofte traktorveger som åpnet skogen ytterligere for drift.

Harald Egner forteller også om en meget vellykket åpning av Monsrud – Damtjernvegen noen år seinere. Egentlig var det planen å forlenge Lavanstjernvegen mot vest, men skogeierne i dette området ønsket i stedet en egen veg fra Monsrud. En kollega av skogbrukssjefen i Nes hadde nettopp kjøpt seg en stor amerikansk bil, en Ford Lincoln Continental, og han stilte som sjåfør med Al Capone-hatt og svart skinndress. Da Harald Egner og Steinar Wormdal ankom Monsrud i dette utstyret, lurte mange på hvem det var som kom. Men arrangørene var ikke snauere. Fra

Monsrud gikk det med trille og hest opp i skogen, hvor det var gjort i stand med servering. Og Harald Egner forsikrer oss om at det ble bare mer og mer trivelig ut over kvelden. Det sosiale har skogeierne i Blaker alltid hatt godt grep om.

Et lite hjul i et stort maskineri

Da Blaker skogeierlag ble startet i 1949, var det som et lag innen Glommen Skogeierforening etablert allerede i 1903. Norges Skogeierforbund ble dannet i 1913, og Glommen Skogeierforening ble tilslutta dette forbundet.

Fram til 1980 hadde Glommen Skogeierforening hatt kontorfellesskap med Nedre Glommen Skogeierforening i Oslo. Nå flyttet Glommen Skogeierforening sitt hovedkontor til Elverum, og i dene forbindelse ble det bestemt at Blaker skogeierlag sammen med skogeierlagene i Aurskog, Nes og Sørumsund skulle overføres til Nedre Glommen Skogeierforening. De fire skogeierlagas overgang var ingen bagatell. Nedre Glommens totale areal økte med 20%, og det oppstod diskusjoner om de aksjer og andre eierandeler de fire laga hadde i Glommen Skogeierforening. Men etter at Norges Skogeierforbunds disponent disponent Egil Molteberg var blitt koplet å saken, ble den løst til ales tilfredshet, og Blaker skogeierlag var fra 1. januar 1981 en del av Nedre Glommen Skogeierforening.

Skogeierforeningen hadde engasjert seg i skogindustrien, blant annet i Tofte Industrier, som gikk konkurs i 1982. Etter konkursen ble selskapet refinansiert, og Blaker skogeierlag utarbeidet en aksjonsplan for tegning av aksjer i Nye Tofte AS blant medlemmene høsten 1983. Skogeierforeningen hadde også flere andre industriprosjekter. Borg Trelast og Romerike Trelast var to bedrifter som var viktige for skogbruket i Akershus og Østfld. Skogeierforeningen hadde også aksjer i Norske Skog.

Da mekaniseringa av skogbruket skjøt fart, var det skogeierforeningene som var spyspissene. Fram til midten av 1980-tallet hadde Nedre Glommen Skogeierforening tatt på seg eierskapet til en relativt stor maskinpark. Dette viste seg å bli for kostbart, og maskinparken ble bygget ned gjennom siste

halvdel av 1980-tallet. Arbeidet ble i stedet overtatt av selvstendige skogsentreprenører. I Blaker-skogen benyttet de 7 – 8 skogsarbeiderne som ble engasjert i driftene stort sett av landbrukstraktorer.

I 1997 ble det forhandlet om en sammenslutning av fem skogeierforeninger på Østlandet. I april 1998 falt fusjonsforhandlingene i grus, først og fremst fordi Glommen Skogeierforening ikke kunne akseptere at hovedkontoret kunne ligge andre steder enn på Elverum. I stedet vendte Nedre Glommen Skogeierforening blikket vestover, og høsten 1999 ble det vedtatt å fusjonere foreningen med Vestviken Skogeierforening, som var en sammenslutning mellom Drammensdistriktets og Vestfold Lågen Skogeierforeninger.

Fra 1. januar 2000 var Blaker et lag i Viken Skogeierforening med hovedkontor på Hønefoss. Den sammensluttede foreningen hadde 13.000 skogeiere som medlem, og stod for mellom 25 og 30 % av landets totale skogavvirkning.

I 2004 startet prosessen med å omdanne alle skogeierforeningene i Norge til andelslag. Blaker skogeierlag holdt et ekstraordinært årsmøte høsten 2005 hvor medlemmene sluttet seg til planene. I stedet for å bygge på de lokale skogeierlagene, var det nå den enkelte skogeier som skulle være andelseier direkte i skogeierforeningene. Det var den enkelte eiendoms produksjonsevne som la grunnlaget for hvor stort andelsinnskudd eiendommen skulle bidra med. Samtlige medlemmer i Blaker skogeierlag aksepterte både prinsippene for fastsettelse av andelsinnskudd og individualisering av fondsandeler fra 1. januar 2006 var Viken Skog BA.

Omdannelsen av Skogeierforeningene til andelslag reduserte betydningen av de lokale skogeierlaga, og la i Sørumsund grunnlaget for en fusjon mellom Blaker og Sørumsund skogeierlag. Det formelle vedtak om dette ble gjort av de to foreningene 20. mars 2009. Den nye lederen i det fusjonerte Blaker og Sørumsund skogeierlag, Holm Holmsen, sier at han ikke vil bli overraska om det vil komme nye fusjoner mellom lokale skogeierlag i åra som kommer.

Svein Sandnes

Lesere som vil ha hele beretningen, må henvende seg til lederen i Blaker og Sørums skogeierlag, Holm Holmsen.

Sørums i 1875 - Nye trekk og endringer i forhold til 1865

Etter i de to foregående numre av Sørumspeilet å ha tatt oss med til Sørums i 1801 og 1865, slik folketellingene disse årene gir oss informasjon, kommer Asbjørn Langeland i dette nummeret inn på situasjonen i 1875.

De to artiklene jeg har skrevet om folketellingene i 1801 og 1865 representerer et stort tidsspenn, og forskjellene fra 1801 til 1865 var derfor store. Den neste tellinga som er digitalisert og lagt ut på nettet, er fra 1875. I et historisk perspektiv er ti år en kort periode, og hvis jeg skulle ta for meg folketellinga fra 1875 på samme måte som den fra 1865, ville det bli mange gjentakelser. I denne artikkelen vil jeg derfor konsentrere meg om forandringer og nye utviklingstrekk.

Folketellinga fra 1865 var en kombinert folke- og jordbrukstelling. Tellinga fra 1875 er en ren folketelling, og det er derfor begrenset hva en kan få av informasjon om jordbruksforhold fra den.

Befolkningsutvikling

I folketellinga for 1875 er det registrert 2773 personer som befant seg i Sørums på talletidspunktet. I dette tallet finner en både personer som bodde i Sørums, og personer som var på besøk her. Tellinga fra 1865 tar bare med dem som bodde i kommunen. Statistisk sentralbyrå har publisert oversikter over hjemmehørende folkemengde, og de angir at hjemmehørende folkemengde i Sørums i 1875 var 2712 personer, mens tallet for 1865 var 3088. Folketallet i Sørums gikk altså tilbake med 376 personer på ti år. Det vil si en tilbakegang på 12,2 %.

I den forrige artikkelen viste jeg at befolkningen hadde økt med ca. 50 % i perioden 1801 - 65. Hva kan ha vært årsaken til den dramatiske endringen fra vekst til reduksjon? For å få svar på dette må en gå til andre kilder enn folketellingene for Sørums.

Den norske befolkningsstatistikken for siste halvdel av 1800-tallet er preget av to markante trekk - byenes vekst og utvandringen til Amerika. I tiårsperioden 1865 -1875 økte folketallet i Kristiania og Aker (nåværende Oslo) med 31.476 personer, fra 76.866 til 107.830. I samme periode utvandret 119.490 nordmenn til Amerika, og av disse kom 8.328 fra bygdene i Akershus. Det var helt sikkert mange innflyttere til Kristiania/Aker og utvandrere til Amerika som kom fra Sørums, og her finner en nok hovedårsaken til nedgangen i folketallet.

Enken Johanne Olsdatter, som var 73 år gammel og leieboer i en husmannsplass under Arteid, kan stå som eksempel på en ny tid. Om henne står det "Forsørget af sine Børn, den ene Farmer i Amerika den anden Sømand". En kan også se at en familie som hadde vært bosatt i Amerika, var kommet tilbake. Familien som bodde på Østby, hadde fire barn, og tre av dem var født i Wisconsin.

Som i de tidligere tellingene, var Sørums innbyggere stort sett født på Romerike eller i andre bygder og byer på Østlandet. Innflyttere fra andre landsdeler fantes nesten ikke. Men tallet på svensker hadde økt fra 15 til 25.

I 1801 var det flere husmenn enn selveiere i Sørums, og tallet på husmenn holdt seg uforandret til 1865. Men i det tiåret som nå fulgte, har det skjedd en endring. Tallet på husmenn med jord i 1875 var 106, mot 162 ti år tidligere. Tallet på husmenn uten jord var imidlertid uforandret (27). Parallelt med reduksjonen i tallet på husmenn finner en at flere bor i eget hus. I 1875 bodde 35 familier i eget hus, mens tallet var 12 ved forrige telling. Vi ser også en viss økning i tallet på leieboere (innerster) som har steget fra 84 husstander til 91. Men ellers viser det seg at nedgangen i folketall også førte til færre husstander.

Sosiale tilstander

Fattigvesenet gjennomgikk betydelige forandringer i 1860-åra. I 1863 ble loven om fattigvesenet fra 1845 endret slik at kommunen fikk et klarere økonomisk ansvar for dem som ikke kunne klare seg ved eget arbeid eller egne midler. Den nye loven påla kommunens fattigvesen å sørge for at foreldreløse barn under 15

år og "vanvittige" som ikke hadde egne midler, fikk den nødvendige underholdning. Videre bestemte loven at gamle, vanføre og syke trengende skulle understøttes av kommunens fattigvesen når fattigkommisjonen fant det nødvendig. Fattigkommisjonen var et utvalg som kommunestyret oppnevnte. Allerede i folketellinga fra 1865 kan en se spor av den nye loven, og når en kommer fram til 1875, er virkningene godt synlige.

Tidligere hadde man to ordninger som virket parallelt, legdsordningen og kommunal fattigunderstøttelse. I tellinga fra 1865 finner en betegnelsene legdslem og fattiglem der fattiglem ble brukt om dem som fikk midler fra kommunen, mens legdslemmene var innlosjert på gårdene og ble forsørget direkte av bøndene etter en fastsatt ordning. Ordet legd blir også brukt i 1875, men ut fra sammenhengen kan en nå se at legdsordningen er forandret. Den vanlige formuleringen i 1875 er "legdslem, understøttes av Sørums fattigvesen".

Utviklingen av fattigvesenet kan en ellers lese om i artikkelen Kommunalt sjølstyre av Joh. Garder i Sørums bygdebok bind 1, 1942.

Den mest synlige virkningen av lovendringen fra 1863 er økningen i tallet på fosterbarn. I 1865 var det registrert 25 fosterbarn, mens tallet var steget til 112 i 1875. I 1865 var tre av fosterbarna hjemmehørende i Kristiania. I 1875 hadde Sørums 43 fosterbarn fra Kristiania eller Aker. En vanlig merknad er "forsørges av Kristiania fattigvesen". Dette kan ha to forklaringer: 1) Kristiania og Aker kommuner var ikke i stand til å dekke behovet for fosterhjems plasser i egen kommune, eller 2) Fosterhjems plassene var billigere ute på landet enn i byen. Det er en kjent sak at fosterbarna skulle bidra med eget arbeid så snart de kom i en alder da de kunne gjøre nytte for seg, og det var vel lettere å finne egnet arbeid for dem i landbruket enn i andre virksomheter.

Flertallet av fosterhjemsbarna kom imidlertid fra nærområdet. I alt var 69 fosterbarn hjemmehørende i Sørums. Alle fosterbarn var ikke forsørget av fattigvesenet selv om det er den merknaden man oftest finner. Noen ganger finner en merknaden "forsørges av faderen" eller "forsørges av

moderen". Det kan gjelde både for barn fra Kristiania og barn fra Sørums. Forklaringen på dette kan være at far eller mor er eneforsørger (enke eller ugift), og for mange var det umulig å ha det daglige ansvaret for et barn når man samtidig skulle passe arbeidet sitt. I noen tilfeller kunne det nok også dreie seg om barn som var født utenfor ekteskap og skulle "gjemmes bort".

Et eksempel er den seks år gamle Jenny Vilhelmine som er registrert som pleiedatter hos Anne Haldorsdatter på husmannsplassen Bråten under Bøler. Om Jenny Vilhelmine står det at hun "forsørges af Faderen Kjøbmand Henriksen i Christiania". Var Jenny et uegte barn (født utenfor ekteskap) som faren hadde påtatt seg det økonomiske ansvaret for? Anne Haldorsdatter hadde dessuten to pleiedøtre til, og begge disse ble forsørget av Sørums fattigvesen. Den yngste av dem, Agnes Hansine var bare fire år, og om henne står det at hun var født på Tugthuset i Kristiania.

Det kan være interessant å se litt mer på Anne Haldorsdatter. Hun var født i 1815 og var ugift. Hun er registrert som husmann, og hun hadde altså tre pleiedøtre som hun fikk betaling for. Å ta til seg fosterbarn var en måte å skaffe seg litt inntekt på, og en finner ofte at de skaffet seg slike inntekter i husmannsplassene. Der det var trangt fra før, kunne de lett ta inn en ekstra. Ordtaket "der det er hjerterom, er det husrom" var nok langt mere relevant for hundre år siden enn det er i dag.

Nå var det ikke bare foreldreløse eller trengende barn som fattigvesenet skulle ta seg av. 62 voksne personer har fått merknaden "forsørges af Sørums fattigkasse". Mange av disse var gamle, noen var syke og noen var enker som ikke kunne forsørge seg selv. De fleste er betegnet som legdslem, og i dette tilfellet betyr det at de var tatt inn som husstandsmedlemmer som husbonden fikk betalt for. Men noen av dem var leieboere (innerster), og noen var husmenn. I tillegg til de 62 som ble forsørget av Sørums kommune, finner en 10 personer som ble forsørget av andre kommuner eller av Akershus amt. Et eksempel på det siste finner en i husmannsplassen Arteidtangen. Der bodde Karen Amundsdatter som var 55 år gammel og

"sindsyg". Hun bodde hos husmannen for "Akershus Amts regning".

Når jeg skriver om sosiale forhold, vil jeg også ta med Hans, som er registrert på Østre Norum, og Maren i plassen Grina. Hans var født i 1813. Han var "omvandrende betler (tigger) med tilnavnet Fillehans. Faderens navn vides ikke, født i Gjerdrum". Maren var 33 år gammel og enke med et barn på to år. Hun var leieboer hos husmannen i plassen Grina under Refsum, og om henne står det at hun ernærer sig ved fattighjelp og betleri.

Yrker og arbeidsliv

Som i de foregående tellingene, var de fleste sysselsatt innenfor jordbruks- og håndverksyrker. Tallene for de forskjellige yrker avviker ikke mye fra 1865, og jeg gjentar ikke hele yrkesoversikten denne gangen. Men det er blitt færre tjenestegutter og tjenestejenter. Det var jo helst ungdommen som flyttet ut av bygda, og da er det naturlig at tallet på tjenestefolk på gårdene gikk noe tilbake.

En gruppe som hadde vokst betydelig på ti år, var tømmerfløterne. 65 personer var nå tilknyttet tømmerfløtinga, mens tallet var 46 ti år tidligere. Yrkesbenevnelserne varierer mellom tømmerfløter, elvearbeider og elvekarl, mens fire personer var oppsynsmenn ved lensene.

Her følger et eksempel på en litt spesiell fløterfamilie: På Lystadmoen bodde husmannen Brede Nilsen som var 55 år og tømmerfløter. Sønnen Nils var 27 år og bodde hos foreldrene. Han var også tømmerfløter. Datteren Anne var 29 år. Hun var gift og hadde en sønn på fire år, og de bodde også i foreldrenes hus. Annes mann var Ole Olsen, 31 år. Om han står det at han oppholder seg i Russland og "arbeider med tømmerflødning i Russisk Finland". Vi må gå ut fra at når yrket brakte tømmerfløtere fra Sørumså så langt ut i verden, må de ha hatt en betydelig yrkesstolthet.

I yrkesgruppen tjenestegut/ tjenestekarl ser en antydning til en begynnende spesialisering og dermed også visse rangsforskjeller. I tillegg til tjenestegut, finner vi nå benevnelserne staldkarl og fjøsmann, og det er dessuten en som blir kalt sveiser. Ellers er

skogsarbeider et yrke som ikke var nevnt tidligere. I 1875 var det seks skogsarbeidere.

Kvinnene ble sjelden registrert som yrkesutøvere. Anførselen "utfører almindelig Qvindearbeide" som jeg siterte i artikkelen om 1865, er betegnende for synet på kvinnenes arbeidsinnsats. Men i tellinga for 1875 ser en likevel en viss utvikling. Nokså mange kvinner var selvforsørgende. 25 er registrert som beskjeftiget med søm, veving og spinding. En benevnelse som er brukt, er "Sy- og Vævepige". Elleve ernærte seg ved håndarbeid, og om fem står det at de forsørger sig ved arbeide. En kvinne ernærte seg ved kramhandel. Det var fortsatt 158 jenter/ kvinner i kategorien tjenestepige, men i tillegg finner en nå 18 budeier, 5 kokker, 5 husjomfruer og en stuepige. Husholderske var også et ansett kvinneyrke, og det er registrert 21 i denne gruppen, enten med betegnelsen husholderske eller med anførselen "bestyrer huset for NN".

Et eksempel som innvarsler en ny tid for kvinnene, finner en hos stasjonsmesteren på Frogner. Stasjonsmesteren hadde to døtre. Den eldste var Josefine Augusta Nicoline som var født i 1860, altså 15 år gammel. Om henne står det: "Gaar paa den kvindelige Industriskole i Kristiania, forsørges af sin Fader".

Et annet eksempel er Julie Nilsen på Asak. Hun var 22 år, "hjelper Moderen og informerer i Musik". Julie var datter av Anders Nilsen, som hadde vært ordfører i Sørumså.

Når jeg skriver om kvinnene, vil jeg også ta med Kristine Larsdatter, som var leieboer på Merli. Kristine var 44 år, enke og hadde to sønner på 8 og 5 år. Om henne står det: Igle- og Koppekone, ernærer sig ved Haandarbeide.

Barnearbeid var både selvfølgelig og nødvendig både på 1800-tallet og langt inn i det neste hundreåret. Vanlige anførsler når barna er blitt eldre enn ti år, er "hjelper foreldrene", "hjelper faderen med gaardsarbeide" eller "hjelper moderen med husarbeide". Noen måtte ut i tjeneste før de ble voksne, og en finner både tjenestegutter og tjenestejenter i tretten- fjortenårsalderen.

Et mer sjeldent eksempel på barnearbeid har jeg funnet i husmannsplassen Rudstua (eller Rudseie) i Frogner. Ekteparet

Anders og Marte hadde fem barn, to gutter og tre jenter. De tre jentene, Karoline, Nilla og Gurine var født i 1861, 1864 og 1866. De var altså 14, 11 og 9 år gamle. For hver enkelt av dem er det anført: "Hjælper Forældrene, arbeider Fyrstikæsker". Det var sånn den gangen at fyrstikkeskene ble satt sammen og limt manuelt. Dette ble utført som hjemmearbeid, og fabrikkene betalte stykkpris. Vi ser her at arbeidet ble utført av barn helt ned i niårsalderen. De småpengene de kunne tjene på dette, fikk nok ikke barna disponere selv. De måtte nok bidra til å underholde familien.

Mange på besøk i Sørum

I innledningen har jeg fortalt at tellinga omfatter 2.773 personer, mens tallet på dem som bodde i Sørum, var 2.712 - altså et avvik på 61 personer. Disse 61 personene var folk som var på besøk i Sørum da tellinga ble utført. Det var jo også noen sørumsokninger som var på utenbygds besøk på telledagen. Disse er registrert som fastboende, men det er angitt at de var fraværende da tellinga ble utført. Sørumsokninger som befant seg utenbygds, har derfor ikke hatt noen innvirkning på de tallene som er oppgitt.

Hvordan kunne det ha seg at så mange var på besøk? Jo, Stortinget hadde bestemt at registreringsdatoen skulle være den 31. desember, og selve tellinga skulle utføres den 3. januar. Tellinga foregikk altså i forbindelse med jule- og nyttårshelga, og det er nok grunnen til at en finner så mange besøkende fra andre kommuner. Disse var gjerne utflyttede sørumsokninger som var hjemme på besøk hos foreldre eller søsken. Mange steder er det registrert barn som var på besøk hos beste-foreldrene. Vi finner også enkelte ugifte ungdommer fra nabobygdene. Disse var kanskje på besøk hos kjæresten, men det sier tellinga ikke noe om.

De fleste utflyttede som var hjemme på besøk, bodde i Kristiania og hadde forskjellige slags yrker der. Her er et par eksempler: På Åsgård finner en to voksne sønner og en datter som bodde i Kristiania: En var kasserer hos Grosserer Haneborg, en var butikkjomfru og den tredje "staar ved Artillerimusikken i Kristiania". I Østre Bingen var to sønner

hjemme på besøk, en bøssebærer og en guldsmedsven. Ellers finner en både unge menn og unge kvinner som var industriarbeidere, noen var håndverkere og noen gikk i lære. Et par stykker var blitt kontorister, og en var blitt handelsbetjent. En finner også en student, et par skolelever, og en som var gardist i Stockholm.

Pauline Kristine som var datter av Fredrik Strøm på Fløgstad, skal få avslutte denne artikkelen. Pauline Kristine var 28 år, og hun var på besøk hos foreldrene sammen med sine to små barn. Telleren har nok hatt en viss beundring for hennes stand og stilling, for han har anført at hun er Bagermadame i Christiania.

Asbjørn Langeland

Asbjørn Langeland har lovet å bringe oss videre til folketellinga i 1900. Det er den foreløpig siste som foreligger tilgjengelig digitalt med opplysninger om enkeltpersoner. I det tjuende århundre ble det avholdt folketellinger hvert tiende år, unntatt i 1940. Disse kan imidlertid bare brukes til å lage statistikk. Av hensyn til personvernet vil ikke opplysninger om den enkelte være tilgjengelig før det er gått hundre år. I januar 2011 er det derfor klart for de interesserte å kaste seg over folketellinga fra 1910.

Red.

Kalender

21.-24. mai. Nordiske dager i Sørum.

Foreningen Norden arrangerer i samarbeid med historielaget vennetreff med Hagfors og Kjellerup Foreningen Norden.

7. juni. Stiftelsesmøte for Slora Mølles Venner. Blaker skolemusikkorps spiller.

11. juni. Rusletur langs Glomma med Leif Mathisen. Frammøte i Rausandbakken mellom Val og Rånåsfoss på riksveg 173 klokka 18.30.

23. juni. Tradisjonell St.Hansfeiring på Vølneberg arrangert av Velforeningen. Skolen og redskapssamlinga er åpne.

26. juni. Årsmøte i Romerike historielag på Blaker Skanse klokka 17:00.

26. og 27. juni. "Opplev Blaker Skanse"; historiske tablåer med Skansespillet på Romerike AL.

29. juli. Historielaget inviterer sammen Sørum Bondekvinne lag til tradisjonell Olsokfeiring på Vølneberg skole. Grillen er varm fra klokka 18:00. Ta med grillmat sjøl.

Kaffe, kringle og brus fås kjøpt. Programmet starter klokka 19:00 med den populære visesangeren Lars Hauge.

13. august. Rusletur langs Glomma med Leif Mathisen. Frammøte ved Hammeren kl. 18:30.

Notater til gardshistorien for Lunder

Våren 2010 kommer det fjerde bindet av Sorum bygdebok som omfatter Lundermoen og området vestover. Forrige gang det var planer om å utgi bygdebok for Sorum, samlet Per Otto Asak inn materiale til gardshistoriene i dette området, og som en forberedelse trykker vi i de neste numrene av SorumSpeilet flere av disse. Vi fortsetter her med notater til gardshistorien for Lunder. Asaks notater bygger videre på Holmsens notater fra middelalderhistorien som vi har trykket tidligere i SorumSpeilet.

Lunder var halvgard med normal vissøresats i 1577, men må helst vært to gardar i gammelnorsk tid, hvis vi kan stole på en påskrift på et brev fra 1384, hvor det står ”om 4 markebol i Lunde(r)”. Var hele Lunder på 4 markebol, må den nesten ha vært delt i en fullgard og en halvgard, hvorav bare den siste holdt seg etter Manndauen. At en fullgard på 4 markebol skulle bli redusert til halvgard, har vi nemlig ikke noen eksempler på ellers – det eneste som kunne forklare det var om det hadde gått et jordfall her som hadde tatt bort en større del av jorda på Lunder, så skylda måtte settes ned. I nyere tid var skylda bare 1 skpd tunge.

Eierforhold

I 1322 kjøpte Eirik Håvardsson 3 øyresbol i Lunder av adelsfruen Ragnhild Eiriksdatter. Så hører vi ikke noe om garden før den i 1384 blir betalt i bot til Jon Marteinsson på Sudreim av Gulle Jonsson (trolig far til Gudrun Gulledotter på Hønsi – se der). Dermed ble Lunder Sudreimsgods. Men et seinere medlem av ætten må ha gitt de til prosten ved Mariakirken i Oslo, for i 1616 hørte den til ”mariae prostigods”. Det hadde da lenge vært et særskilt gods-len, som kongen lønnet fortjente statsfunksjonærer med. Det ble solgt av kongen i annen halvpart av 1600-tallet. Etter arveskiftet på Lunder i 1697, får arvingene

etter bonden der skjøte i garden. Etter hvert blir bonden sjøleier. Han var det seinest i 1723.

Kronologisk oversikt

1593: Børge er bruker av hele garden.

1625: Børge bruker den fremdeles.

1647: Bjørn Lunder skylder 1 pd. til Mariakirken med bøkse.

1666: Bjørn, 67 år, bruker garden sammen med svigersønnen Bertil, 35 år.

1675: Bertil Hansen er bruker.

1697: Skifte etter Bertil Hansen. Enke Siri Bjørnsdatter. Barn: Erik (se neste), Hans Lundermoen, ca. 1660-1726 og Berte, gift med Ola Skårer i Lørenskog. Sønnene får skjøte (se foran).

1701: Erik Bertilsen, 44 år, er bruker.

1711: Det står at Erik er gift med Guri Torstensdatter (født Gran). Barn: Bertil, 4 år.

1717: Skifte etter Erik Bertilsen (død). Enke Guri Torstensdatter. Barn: Karen, 20 år, Kirsti, 16 år, Siri, 14 år og Bertil 11 år.

1723: Enka driver garden. Sjøleie.

1727: Enka Guri Torstensdatter oppgir boet. Dattera Kirsti er gift med Kristoffer Halvorsen og dattera Karen er gift med Lars Larsen, som ei tid var enkas medbruker.

Eiere siden 1697 var brødrene Hans og Erik Bertilssønner. Hans og Guris eldste sønn, Bertil Østby i Lørenskog, får deres part i Lunder (10 lispund). Bertil Østby kjøper også også den andre halvparten og eier dermed hele Lunder.

1741: Skjøte på lispund fra Bertil Østby til brukeren Lars Larsen Lunder. Kunngjort alt i 1734. Bertil pantsatte garden til andre.

1750: Bertils slektning på Østby, Kristen Kristoffersen Østby, lyser pengemangel på innløsnings av Lunder på vegne av Mari Bertilsdatter.

1762: Lars Larsen, 1697 – 1770, og hustru Kari Eriksdatter, født 1697. Barn: Bl.a. Kristoffer Larsen, seinere husmann.

Lars og Kari hadde i 1759 delt bruken av Lunder med Ole Zypriansen Yssimoen, gift med Mari Bertilsdatter (datter til Bertil Østby). Her bor også Ole Yssimoens stesønn Ola Gudmundsen, gift med Anne Olsdatter.

1766: Skifte etter Ola Zypriansen. Enke Mari Bertilsdatter. Barn: Andreas, 6 år, Erik, 3 år. Verge for barna var barnas morbror Peder Einersen Ausen.
1767: Enka Mari Bertilsdatter ble gift med Hans Bårdsen Bingen. De overtok bruken av halve Lunder.
1768: Skifte etter Margrete (Marte?) Larsdatter. Hennes far var Lars Larsen Lunder. Enkemann var Hans Knutsen. Lars Larsen hadde også svigersønnen Amund Kristoffersen, som i 1772 solgte sin part til Hans Bårdsen.
1782: Hans Bårdsen selger en halvpart av Lunder til Svein Olsen Sveiva under Hønsi. Dermed kommer det ei ny slekt til Lunder.
1785: Hans Bårdsen står dårlig økonomisk, og han overlater bruken til sin stesønn Erik Olsen (se nedenfor).
1790: Skifte etter Hans Bårdsen. Boet konkurs. Enke Mari Bertilsdatter. Barn: Amund, 12 år og Kjersti, 21 år.

Bruk 1

Slekta fortsatte med Erik Olsen.

1785: Erik Olsen var bruker. (Se 1766 og 1785 over.)

1801: Erik Olsen, 38 år, landvernsoldat og gardbruker. Hustru Siri Hansdatter, 27 år. Barn: Ole, 5 år, Hans, 3 år og Anders 1 år. Tjenere: Amund Hansen, 26 år og Berte Nilsdatter, 14 år.

1813: Erik Olsen deler garden: Part 1 til Holm Pedersen for 861 riksdaler, Part 2 til en adjunkt Godtvald for 828 riksdaler og Part 3 ”Lundermoen” til Ola Hansen Lundermoen.

Bruk 2

1789: Svein Olsen Sveiva betaler 3,48 rdl. av garden. i 1791 var det skifte etter Sveins hustru Sofie Andersdatter på Sveiva. De var av Hønsiætta og overløt garden til sønnen Anders.

1801: Anders Sveinsen, 37 år, bonde og gardbruker. Hustru Anne Olsdatter gift for andre gang (?). Hennes sønn Olse (auls) Gulbrandsen, 1 år. Tjenere: Ole Nilsen, 26 år og Ingeborg Nilsdatter, 18 år.

1811: Skifte etter Anders Sveinsen. Enke var Anne Olsdatter. Barn: Jakob, 5 år og Svein, 3 år.

1812: Skifte etter Anne Olsdatter. Gidt tre ganger. Enkemannen var Kristoffer Pedersen. Etterkommere i de to første ekteskap.

1813: Auksjonskjøte til adjunkt Godtvald. Han hadde året før fått en påtegning av Jakob og Svein Andersønner.

1823: Nytt auksjonskjøte til Hans Torkildsen Kamphus og Kristoffer Arnesen Yssimoen.

1812 – 1825: Kristoffer Jansen fra Sørli var leilending (delvis eier?) på Lunder. Han var gift med Marte Hansdatter, Sullerud.

Lunder blir delt i tre gardar: Mellom-Lunder, Søgar'n (nedlagte) Lunder og Nordre Lunder.

Mellom-Lunder

1823: Hans Torkildsen fra Kamphus blir bruker av denne delen. Han var i 1816 gift med Anne Einersdatter (datter til husmann Einer Gulbrandsen Skille under Refsum). Hans ble i 1822 atgift med Anne Andersdatter.

1830: Hans inngår et makebytteskjøte med Anders Eriksen i Lunderenga. Hans ser ut til å disponere det største jordbruksarealet på Lunder. Hans' far Torkild Syversen Kamphus flytter også til Mello-Lunder. Han dør der i 1845.

1865: Hans Torkildsen, 78 år, får hjelp av svigersønnen Ole Larsen, 43 år. Ole har ei datter, Anne Marie, født 1859. I 1863 opplyses det at Hans bruker 100 mål av Lunder, og hans bror Jakob Torkildsen bruker 62 mål av Lunder.

1871: Skifter etter Hans Torkildsen og Ole Larsen. Hans hadde flere barn, men bare den avdøde dattera Dorte, gift med Ole, hadde arvinger i boet.

1875: Hans Torkildsens brorsønn Torger Nilsen, født 1824, bruker garden. Her bor odelsjenta og myndlingen Anne Marie Lunder.

1878: Anne Marie Lunder dør, 19 år gammel. Hun var den eneste gjenlevende av slekta på Mellom-Lunder. Hennes naboer og slektninger gir hennes formue til et legat: Anne Lunders legat. Gården legges til Nordre Lunder (Hans Jensens bruk.) Mer om slekta under Ausen og Leirud.

Søgar'n (nedlagte) Lunder)

Denne garden lå rett ved der Størsrudvegen tar av fra hovedvegen. Hans Torkildsen Mellom-Lunder hadde også kjøpt denne garden ved den store utskiftinga i 1822. Broreren Jakob Torhildsen hjalp ham med bruken et par pr, men så solgte de Søgar'n til Hans Olsen.

1824: Hans Olsen begynner som bruker på Søgar'n, som han nå eier. Han var gift med Marte Hansdatter. Dette bruket får matrikkelnummer 119/120 c2, seinere br.nr. 7.

1853: Hans Olsen selger garden til Ole Kristiansen. Det er skifte etter Hans Olsen i 1859, og enka Marte Hansdatter lever.

1863: Ole Kristensen står som bruker av to parter, en på 30 mål og en på 90 mål.

1875: Ole Kristensen bruker fremdeles to parter, 119/129d og 119/120c2 av Lunder Søndre. Han er født 1820 i Sørums. Han var gift og hadde barn.

1878: Ole Kristensen solgte garden til skolelærer og kirkesanger Anders Andersen og hustru Petra. De hadde tidligere bodd på Bjerke, og fikk etter den store utskiftinga der i 1869 tildelt Vestigar'n Bjerke, et av de to nye gardsanleggene der som måtte opprettes på grunn av utskiftingen.

1878: Anders Andersen ble dette året ansatt som klokker ved Sørums kirke, en stilling han hadde til 1906. Han var født på Bjerke i 1835. Hans far var Anders Jensen.

1883-1900: Sjøl om Anders Andersen var en lærd mann, gjorde han det neppe så bra økonomisk. Han hadde kjerring og unger å passe på, og de måtte ha mat. Dette medførte at han kom i gjeld hos kjøpmannen, han Eivind på Moen. Det endte med at Even Andersen Hønsimoen i i 1900 eide det meste av jordvegen til Søgar'n Lunder, og han slo dette sammen med sitt eget småbruk.

Nordre Lunder

Holm Pedersen står som eier av denne parten. Det er mulig han bare er stråmann for dyrlege Voigt, som ser ut til å bo på Lunder fra ca. 1830.

1828: Skjøte fra Holm Pedersen til Peder Andersen Minde. Han var verthusholder på Minde ved Sorknes i Frogner. I 1832 var det skifte etter Peder Minde, og enka het Marte Hansdatter. De hadde ingen barn, men hun

hadde ra et tidligere ekteskap sønnen Jens Hansen, født 1803. Peder hadde tidligere skrevet et testamente, men likevel var det 1128 spdl. til arvingene. Boet eide Vest-Bingen. Peder Minde eide også Fuglesangen under Enger i Skedsmo.

1838: Peder Mindes enke er eier av skogen. Dyrlege Voigt bor på Lunder og eier sjølve garden.

1842 – 1845: Johan David Voigt var nå blitt valgt til ordfører i Sørums.

1845: Peder Mindes stesønn Jens Hansen står nå som eier av jordbruksparten. Han kjøper også fire mål av Anders Eriksen i Lunderenga. Jens Hansen eier også Fuglesangen og Søndre Myrer i Skedsmo. Han eier og driver vertshuset på Minde. Jens Hansen var gift med Berte Marie Olsdatter Sørums i Skedsmo, født 1803. Berte Marie hadde tidligere vært gift med Hans Laache på Østre Sørums (død 1826). De fikk barna Ellen, Marie, Martin og Johan (se Semmerud). Berte Marie ble i 1828 atgift med Jens Hansen, som ble medbruker på Østre Sørums. De hadde barna Anne Mathea, gift med malermester Hundstad, Hans Jakob (overtok Lunder), Carl Martin (overtok Størsrud), Ole (var først i Chriswtiania og siden på Sorknes), Knut Marinius og Jens Bernhard (overtok Minde). De tre yngste brødrene forble ugifte.

1845b: Dyrlege Voigt hadde i mellomtida kjøpt nabogarden Størsrud. Han tilbyr nå et slags bytte til Jens Minde, antakelig for å overta Lunder sjøl. Jens Minde får Størsrud, men Kamperud under Størsrud blir nå lagt til Lunderskogen, som Voigt eide.

1855: Dyrlege Voigt selger Lunder til Jens Minde, som nå blir eier av både Lunder og Størsrud. Johan David Voigt flytter nå til Frogner. Det er skifte etter ham der i 1861 – 1863. (Se under Frogner.)

Per Otto Asak

I neste nummer av Sørumspeilet vil Per Otto Asak dele sine notater om folka på husmannsplassene på Lundermoen – under gardene Yssi, Hønsi og Lunder med oss. Innsamlingsarbeidet er nå kommet godt i gang for bind 4 av Sørums bygdebok, og har du materiale i form av illustrasjoner eller dokumenter knyttet til denne delen av bygda,

*ber vi deg ta kontakt med bygdebokredaktør
Jan Erik Horgen eller bilderredaktør Anders
Henriksen.*

Red.

Sørum-familier i Gambia?

Per Otto Asak har vært på ferietur til Gambia, og hvorfor overrasker det oss ikke at han også der finner mulige spor til lokalhistorien på Romerike? Dette er innholdet i en liten e-post vi mottok om oppdagelsen:

I Gambia kom jeg over en merkelig historie som kanskje har med familien Ramm og Hertenberg å gjøre. Dette var etter et besøk på Fort James ved Gambiaelven. Fort James er mest kjent for slavetransporten av de svarte. Fort James er derfor et dystert sted.

Gottard Kettler, hertug av Kurland og den siste stormester av Livoniaorden, kom til Gambia i 1561 og bygde opp en borg på øya St. James. Hertugen av Kurland bygde en stor flåte. Det var NB ikke transport av slaver den gang, men blant annet råstoff til "gunpowder". Seinere drev hertugdømmet egen produksjon på St. Andrews Island i Gambia. Fort Jacob stod ferdig i 1652 (seinere St. James). Svenskene ble misunnelige på makten til Fort Jakob og invaderte Kurland i 1655. Ramm-familien hadde på den tiden en høy posisjon i Kurland. Heinrich Ramm kom seinere til Norge som offiser og slo seg ned i Trøndelag. Trolig hadde han vært i svensk tjeneste først.

Tilbake til Gambia: Hertugen ble tatt til fange av svenskene og døde i fangenskap i 1668. Hans sønn Friedrich Casimir allierte seg med Polen, og fortsatte virksomheten med skipsfart mellom Gambia og Europa. Under den store nordiske krig 1700-21 ble Kurland utsatt for svenske herjinger, siden kom russerne, men det endelige opphør av hertugdømmet skjedde ikke før i 1769, men da hadde russerne hatt kontroll siden Peter den store. Hertugdømmet var bare en proforma sak.

Polen hadde altså en stor innflytelse i Kurland fra ca 1670 til 1720, og det var jo på den tiden Hertenberg-familien kom til Norge. Familien har spor tilbake til Polen, og dette styrker dette sporet, og kanskje Hertenberg også kom fra Kurland. Kurland var tysk-infiltrert, og familien Ramm og Hertenberg kan ha samme bakgrunn. Visste familiene om

dette da det ble inngått et ekteskap mellom dem i 1750-åra, mellom Berte Malene Ramm og Ole Hertenberg, som kom til Sagen i Sørum?

Per Otto Asak

Dugnad for skolehusene

Etter fastskolereformen i 1860 ble det bygget over 5000 skolehus i Norge. På 1950- og 1960-tallet gikk de fleste av disse ut av bruk som skoler, noen ble solgt til private, noen ble revet, en del ble stående tomme og til forfalls, men mange ble fortsatt brukt som forsamlingshus for kretsene. Skolehusene vitner både om vilje til å satse på utdanning og å bygge fellesskapsinstitusjoner og er derfor viktige kulturminner.

Slik åpnet den utfordringen historielaget for to år siden fikk fra Norsk Institutt for Kulturminneforskning (NIKU). Med støtte fra Stiftelsen UNI satte de da i gang et arbeid for å registrere og samle inn informasjon om de mange skolehus som fortsatt finnes. I Blaker og Sørum Historielag ble Odd Skullerud valgt som prosjektleder for innsamling av informasjon om de gamle skolene i Sørum.

I SørumSpeilet nr. 5 2008 skrev Odd Skullerud og Trygve Sæther en artikkel om Vølneberg skole som en del av dette prosjektet. I de to neste numrene av SørumSpeilet vil vi presentere to andre rapporter om henholdsvis Fossum Skole av Tormod Sønderaal og Mork Skole fra Albert Hovind som er laget for dette prosjektet.

Dersom som du som leser dette har gått på skole i Sørum, tar vi også gjerne imot dine minner om skoletida. Det behøver slett ikke være noen større historisk utredning, men rett og slett dine egne minner om skolebygningen, undervisninga, friminuttene, lærerne og medelevene.

Samtidig inviterer vi dere som har gått i Sørum-skolen om å finne fram de gamle klassebildene, forsøke å huske navnet på de andre elevene i den klassen du gikk, og sende oss klassebilene med disse opplysningene, slik at vi kan bygge opp en samling av klassebilder fra Sørum.

Både artikler og bilder med navn kan sendes Svein Sandnes, Eidsvegen 1, 1927 Rånåsfoss.

Klassebildene vil du naturligvis få tilbake når vi får kopiert dem, så husk å skrive nøyaktig returadresse.

Svein Sandnes

Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigstida

Del 63: Krokket

I min barndom og oppvekst på Melvold slo vi ofte krokket om sommeren. Fra den første tiden jeg kan huske, hadde vi et gammelt krokketspill med solide, litt brede bøylar, store trekuler og køller med lange skaft. Det hele ble etter hvert ganske nedslitt, og på slutten jeg gikk på folkeskolen, kjøpte far et nytt krokketspill. Det hadde tynne runde bøylar, mindre trekuler og køller i spillet som hadde hver sin farge som passet sammen. Jeg husker at den grønne kula og kølla bestandig var min.

Dersom det var tørt nok på et område på gårdsplassen, hendte det nok at vi kunne ta fram krokketspillet en søndag i slutten av april. Vi jevnet da til en passe stor plass så godt vi kunne og satte opp bøylen der. I hver ende av plassen stod ”pinnen” som det var like mange fargebånd rundt som det var kuler og køller i spillet. På gårdsplassen var det til stadighet trafikk praktisk talt over alt og derfor måtte bøylen til krokketspillet fjernes etter at vi var ferdige med spillet.

Så sant det var godvær slo vi krokket nesten hver søndag hele sommeren. I den lysere sommertiden, når det var godt og varmt, hendte det også i blant at vi satte opp krokketbøylen noen hverdagskvelder. Hvis vi rakk det, spilte vi gjerne et par omganger da, og fikk på den måten en hyggelig avkopling før sengetid. Det hendte nok at vi var så ivrige i spillet at vi glemte tiden. Hvis vi ikke hadde sluttet før klokka 10, kom gjerne far ut på kjøkkentrappa og ropte at nå var det på tide å gi seg. Vi måtte huske på at vi skulle tidlig opp neste morgen og det var om å gjøre å få lagt seg.

Enkelte somre hadde vi lærlinger og gårdsgutter som var både flinke og interesserte i krokketspill, og sammen med dem hadde vi mange både morsomme og spennende omganger. Det var noe koselig og avslappende ved det å slå krokket, og det er noe som jeg har ønsket meg tilbake til mange, mange ganger siden i livet. Jeg ser aldri mer at noen slår krokket, og grunnen er vel kanskje den at de som er unge synes det er for

”gammeldags og kjedelig”. De forstår kort og godt ikke sjarmen ved det. Nå kreves det noe helt annet med mer fart, futt, bråk og leven. Hver sin smak, men de forstår nok ikke hva de mange ganger går glipp av.

Søndag ettermiddag, når det var barn og ungdom på besøk, kunne vi i blant ”nippe pinne”. Det gikk for seg på den måten at vi satte to mursteiner på kant i bredden med litt mellomrom. Så var det en kjepp som ble brukt til å vippe eller nippe pinnen med lengst mulig. En av de andre deltakerne prøvde å ta pinnen i lufta og kaste den tilbake til den som hadde vippet den. Det var noe mer også som skulle gjøres med denne pinnen, men hva det var har jeg faktisk glemt. Spillet kunne visst utføres på forskjellige måter.

En annen lek vi av og til drev med het siste par ut, men den skal jeg ikke prøve å beskrive nærmere. Det hendte også, når vi var flere barn samlet, at vi lekte gjemsel. På en gård var det jo mange fine gjemmesteder på de utroligste plasser, og den som skulle finne alle som hadde gjemt seg hadde ofte en vanskelig oppgave. Leken kunne derfor i blant ta lang tid, men moro var det. Noen ganger slo vi også ball, og det likte vi godt.

Vi hadde ikke så store fordringer til fritidssysler den gang, slik som det er i dag. Men vi greide oss godt med enkle ting og var fornøyd med det. Det var i grunnen en sunn måte å benytte fritiden på, for vi moret oss sammen på en hyggelig og fredelig måte.

Kristian Lieungh

I hele ti og et halvt år har nå leserne av Sørumspeilet kunnet følge Kristian Lieunghs minner fra oppveksten sin på Frogner. I neste nummer av Sørumspeilet skriver Kristian Lieungh om sine forsøk på å lære å spille piano. 25. august 1931 kom det et gammelt brukt piano på plass i hagestua, og Kristian forteller om den gleden det ga ham å spille enkle melodier på dette instrumentet. Denne gleden varte til januar 1936, da familien Lieungh etter besøk av en omreisende predikant ble omvendt, og Kristian fikk ikke lenger spille de lyse og lette melodiene på pianoet, og reagerte med helt å slutte å spille. ”Stemningen hjemme ble slik at det gikk så vidt at jeg følte dårlig samvittighet dersom jeg ville hygge meg litt med å lese i et Allers,” skriver Kristian Lieungh i den neste

artikkelen i sin lange serie om "Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigstida".

Red.

Lederens spalte

Kulturminneåret 2009 er et begrep regjeringen ønsker å trekke frem for å stimulere til et tett og godt samarbeid mellom frivillige, offentlige og private organisasjoner. Målsettingen er å bringe mangfoldet frem av kulturminner frem i lyset og synliggjøre verdien av kulturvern og kulturformidling.

Denne målsettingen ligger i bunnen av Blaker og Sørum Historielags langsiktige strategiplan. Denne planen revideres hvert år og legges frem på våre årsmøter.

Vår kjerneaktiviteter konsentreres for tiden om Bygdebøkene og Temabøkene som selges fra våre stands ved forskjellige arrangementer gjennom året, om Vølneberg gamle skole, Slora Mølle og vandringsledene i Blaker og Sørum. Våre aktiviteter "lever" i den grad de understøttes av interesserte og engasjerte medlemmer i Historielaget.

Vandringsledene våre glir fint inn i årets kulturminnesatsing. Den første vandringen fant sted langs Pilegrimsleden fra Frogner Kirke til Rulla – og for de som ville videre over Arteids pilegrimshvile og til Kløfta. Dette var et flott arrangement i samarbeid mellom Sørum Bygdekvinne lag og medlemmer fra Blaker og Sørum Historielag ledet av Gunnar Ulvestad med god støtte fra våre nye sambygdinger på Vilberg. Mer enn 40 vandret leden som har rehabiliterte pilegrimsmerker og er lett å følge. På Rulla var det mange flere som kom i det fine vårværet. Historien om Rulla håper vi å kaste mer lys over i det neste bindet av bygdeboken.

På Vølneberg gamle skole blir det mye aktivitet i år og jevnt med dugnader. Sørveggen skal paneles om, huset skal males og gråsteins-

grunnmuren skal rehabiliteres – et sant kulturminneprosjekt som alle villige hender ønskes velkommen til av Trygve Sæther. I dagene 3. – 9. juni er det den Kulturelle Skolesekken der bygdas fjerdeklassinger skal oppleve "en skoledag i gamle dager" med undervisning på gamlemåten, med spinning, karding og veving i samarbeid med Sørum Bygdekvinne lag, her oppleves våronna på gamlemåten, og her er sauer og nyfødte lam – en storstilt opplevelse som gjentas for 5te gang med Jorun Hattrem og mange flinke medhjelpere i støtet. På skolen skal både St.Hans og Olsok feires i år sammen med andre lag og organisasjoner. Informasjon kommer på hjemmesiden etterhvert.

Slora Mølle kommer i siget etter godt forarbeid av Dag Einar Hellerud. Den 7. juni er Møllas Dag. Da stiftes Slora Møllens Venner og alle som vil støtte opp om denne historiske mølla i bygda må komme – de kommer ikke alene, for hit kommer Glommabredden og spiller – også en marsj av Mølleren Olav Kristiansen som var primus motor i Blakers korpstradisjon. Her kommer Blaker Bygdekvinne lag og står for bevertning. Her er underholdning for barn og voksne – og her får man innsyn i hva som skjer med mølla fremover. Det er KULTUR.

Den 13. september har regjeringen erklært som Kulturminnedag 2009, der lag og foreninger inviteres til å lage lokale arrangementer med temaet "Vann og Dagliglivets Kulturminner". Blaker og Sørum Historielag foreslår at vårt arrangement bør sette fokus på betydningen av vannveiene gjennom bygda. I samarbeid med andre lag og organisasjoner kan vi legge et arrangement til Glomma nedenfor Bingsfossen på Fløterbrakka og på Hammeren. Det er da naturlig å ha fløting og drikkevann som hovedtema med de dagligdagse trivialiteter som var og er avhengig av disse tradisjonene. Det vil være ønskelig at tilsvarende arrangementer også kunne utvikles i Lørenfallet og på Frogner denne dagen. Historielaget vil arbeide videre med dette gjennom sommeren.

Følg med på våre hjemmesider for å oppdatere deg om hva som skjer og hva du kan bidra med.

Dag Winding-Sørensen